

Пам'яті Володимира Денисенка

15

7 січня минає 70 років з дня народження українського кінорежисера Володимира Денисенка. Його фільми «Сон» (1964), «На Київському напрямку» (1968), «Совість» (1968), «Важкий колос» (1969), «Повість про жінку» (1973), «Женці» (1978), «Високий перевал» (1981) становлять окрему територію у просторі українського кіно.

Його герої, як правило, змушені робити вибір, часто дуже нелегкий.

У фільмі «Сон», розповіді про молодого Тараса Шевченка, постає конфлікт між свободою внутрішньою і свободою, дарованою властью імущими, а також між людиною вільною і рабством інших, яке вже стало звичкою.

«Совість» теж оповідає про людей, які проходять моральне випробування, але в екстремальних умовах.

Володимир Денисенко пов'язав у кіно два етапи української культури ХХ сторіччя:

він був учнем Мар'яна Крушельницького та Олександра Довженка (1956 року стажувався в нього під час підготовчого періоду роботи над фільмом «Поема про море»), а згодом підготував на кінофакультеті два випуски режисерів.

Він, як писав Микола Вінграновський, «не відмовляв собі в радості спілкування з історією свого народу, з його минувиною і сучасністю».

Пропонуємо спогади кінематографістів про Володимира Денисенка.

Костянтин
Степанков:

16

«Найкраще в людині — сама людина»

Моє знайомство з Денисенком — це знайомство, яке залишилось на все життя. Тоді він був ніякий не Володимир Терентійович, а просто Володя. Але я його тоді не знав. Я вступив до інституту імені Карпенка-Карого 1949 року. А саме цього року Володимира і ще двох людей заарештували за український буржуазний націоналізм. Почнемо з того, що, даю чесне слово, там нічого такого не було. Я тоді, до речі, не дуже знав, що таке націоналізм і що таке буржуазний націоналізм. Чув дещо, читав. І через приблизно півроку я вже був секретарем комсомольської організації факультету і виключав Денисенка з комсомолу. Таким було моє знайомство з Володимиром Терентійовичем.

Через років, мабуть, п'ять він повернувся з тюрми й отоді я познайомився з ним у вічі, буваючи в нього вдома. Ще старий Терентій жив, і мама його жила, і він тоді ще не був одружений. Якимось чином, спілкуючись з ним, і ще був такий, покійний, Царство йому небесне, Юрій Бобошко, розмовляли кожний про своє. Я тоді навчався в них — вони були старші за мене. Юрій Бобошко пройшов війну, Денисенко пройшов ув'язнення.

Мене з Денисенком зв'язували якісь цікаві для мене речі. Ми з ним випустили у театральному інституті на кінофакультеті два курси режисерів та акторів. Разом працювали: він мене ненавидів і я його ненавидів, він мене любив і я його любив. Студенти — це треба спитати в них, як було. А я вважаю, що це було гарно. Чим жив Денисенко, чим він існував, як його сприймали всі, хто його чув і хто його любив, і не любив?

До речі, не любили дуже багато і дуже багато любили. От, наприклад, маленький епізод. Другий з'їзд Спілки кінематографістів України, який проходив у консерваторії. Єдиний з усіх українських кінематографістів виходить і говорить таку річ (повторю майже дослівно, бо я запам'ятав цей факт серцем): «Як ми можемо робити сучасне кіно? Я сьогодні пишу сценарій і здаю його в сценарний відділ студії — вони читають його три місяці, потім ще два місяці читає головний редактор. Потім здають його в Держкіно України. Там сидить Зельдович — головний редактор Держкіно України. Він теж читає три місяці. А потім цей сценарій передають в Держкіно СРСР. Там Блейман. Тут Зельдович, а там Блейман сидить: «Поэтическое кино? Интересно...» Теж тримає три місяці. І поки цей сценарій бідний пройде через усі служби, минає два роки. Який же він уже сучасний?» І ще сказав тоді Володимир Денисенко: «Невже так трудно розібратись? Чим наш український Зельдович гірший від російського Блеймана? І чому це тягнеться два роки? І поки тягнеться, сценарій уже стає несучасним».

У Володимира Терентійовича була одна вражаюча річ, яку важко збагнути. У нього колосальний мозок, колосальна пам'ять, у нього пізнання було завжди професійне. Це людина з філософською пам'яттю. Я на своєму віку таких людей не зустрічав, ну, читав про них. І потім, він злий страшенно, вредний був, а в натурі — добрий чоловік і змучений. А робив кіно по-своєму, треба було пристосовуватися.

Він мене як актора спочатку не любив, хіба що

горілку пити запрошував чи що-небудь... А потім, коли почав знімати «Солдатку», взяв мене в епізод. Десь за чаркою потім він каже: «Слухай, а в тобі щось є». А я йому кажу: «І в тобі теж щось є, то що будемо робити?» А потім він взяв мене в «Сон» — я там Івана Сошенка грав, епізод, але в спілкуванні. А потім... забуваю вже, як називаються ці фільми... Так, «На Київському напрямку». Грав я генерала Кирпоноса. Хороша картина, до речі. Ну, але вона тих часів. Володимир Терентійович при всіх своїх регаліях, які він мав, перший в кіно розказав, чому сталася біда на фронті, на Південно-західному напрямку. Цю історію з Баграмяном — його грав Армен Джигарханян, вражаючий актор. А «Високий перевал» — це вже остання робота з Володимиром Терентійовичем. І теж цікава, по тих часах особливо.

Коли він у «Сні» знімав «Парад», чи визволення молодого Тараса з неволі, то робив це з великою любов'ю. Сьогодні всі язикаті і сильно вміють говорити, а тоді б спробували. А він умів якимось чином знаходити компроміс. Він спілкувався з письменниками: Дмитром Павличком, який написав сценарій фільму «Сон», з Іваном Драчем, з Іваном Дзюбою. Він дуже любив Миколу Степановича Вінграновського, Ліну Василівну Костенко. Любив увесь світ.

Іноді на зйомках він міг таке, наприклад, зробити. Ми знімали у Каневі «На Київському напрямку». Жили в хатах. А перший секретар Канівського райкому був непоганий чоловік, Денисенко до нього заходив, коли потрібні були машини чи щось інше для зйомок, — тоді ж партія все давала: «партія дає, партія востребует». Якось у цього секретаря була нарада, приїхали голови колгоспів, апаратники. Народ жив упроголодь, а вони всі вгодовані. І Володя відчиняє двері — заперся туди, його пускали, тому що знали: він вхожий. І каже відкритим текстом: «Що, морди репані? Сидите й вирішуєте долю людей?» Зачинив двері й пішов собі. Там скандали якісь були, але обійшлося. Це такий був Володя Денисенко.

А тепер за що ж його заарештували? У нього знайшли... — не знаю, чи вона збереглась, але навряд, бо все забрали. Він написав п'єсу про Лесю Українку. І от за це...

Колись прийшов він до нас, а ми жили на Брест-Литовському проспекті, і розмовляв з батьком Ади. Батько її був кадебіст. Колись давно, а в той час пенсіонер, інвалід. Вони розмовляли про свої біди. Якби тоді в нас був диктофон, цікаво було б записати їхню розмову. А так ніколи ніхто не дізнається — я не вмію підслуховувати. Мушу вам сказати, що Денисенко — людина чистої совісті, людина гарного, феноменального розуму і феноменального ставлення до людей і до своєї професії. Я легко його розумів, коли знімався в нього, тому що він говорив дуже точно. І ще одне, що буває дуже рідко в кіно. Він

завжди на зйомках говорив акторам: «А тепер акторський дубль.» І ми грали, імпровізували, як хто хотів. І бувало, що він вибирав саме цей дубль. Любив страшенно акторів. Лаявся. У «Високому перевалі» син знімається. Обидва лаються — і я тут. Потім на екрані я бачу — і гарно. Він із звичайного робив незвичайне.

Він зробив талановиту картину, ніким не фінансовану — «Совість». Зроблена вона в театральному інституті, на кінофакультеті, з нашими ж студентами. Я дуже шкодую, що там не грав, — у той час був сильно зайнятий, не пустили мене. Може, тому, що вони з Левчуком були у контрах. «Совість» зроблена на чистому ентузіазмі студентів, власних дітей. І дуже багато було ходіння, «просіння», тільки щоб цю картину зберег-

ли. Вже наприкінці 80-х сини Денисенка Сашко і Тарас, дружина Наталя Наум реставрували цю картину. Іван Дзюба їм у цьому допомагав. Але чомусь її ніде не видно, вона не має гарного друку, її не показують. А картина хороша. Суть сама хороша.

Колись Бенжамин Франклін спитав когось із президентів: «Пане президент, що найкраще в людині?» Той подумав, почав щось називати. А виявляється, все просто: найкраще в людині — сама людина. І Володя Денисенко з усім його ставленням до людей — поганим, хорошим, радісним — підтверджує: людина є суть усього. Коли руйнується людина, руйнується все: природа, віра в Бога, у великі ідеали. І Володя оце сповідавав. Ми колись з ним домовились. Він каже: «Костю, ти що, будеш їх сильно учити?» «А що ми будемо робити?» «Будемо приваблювати їх. До музики, до живопису, до архітектури, до скульптури, до дерева, яке росте, до бруньок, які розпускаються. Не вчити, а приваблювати...»